

Smernice Katedre za novinarstvo za uporabo umetne inteligence pri pripravi novinarskih prispevkov v okviru študija

Smernice urejajo uporabo umetne inteligence (UI) pri pripravi novinarskih prispevkov v sklopu predmetov na prvi in drugi stopnji študija Novinarstva na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani (UL FDV). Ob upoštevanju akreditiranih ciljev novinarskih programov so smernice nastale na podlagi priporočil in smernic Univerze v Ljubljani in Evropskega združenja za izobraževanje novinarjev (EJTA) ter kodificiranih norm združenj poklicnih novinarjev. Smernice vodijo študente pri uporabi UI kot podpornega orodja, ki lahko okrepi študijski proces, ne sme pa uporaba UI nadomestiti kritičnega mišljenja, temeljnih novinarskih veščin zbiranja informacij in njihovega preverjanja, novinarskih metod terenskega dela, samostojnega upovedovanja ter etičnega presojanja in ravnanja. Namen smernic ni prepoved uporabe UI, temveč spodbujanje njene odgovorne, pregledne, kritične in preišljene vključitve v študijski proces.ⁱ

1. člen: transparentnost

Študent mora jasno in izrecno navesti, ali je pri pripravi prispevka uporabil UI, na kakšen način, v katerih fazah in s kakšnim namenom. Ko to zahteva izvajalec pedagoškega procesa, mora študent priložiti tudi primere uporabljenih pozivov (promptov). Če so bile besedilne, slikovne ali zvočne vsebine ustvarjene ali obdelane s pomočjo UI, mora biti to nedvoumno označeno.

2. člen: novinarska etika in odgovornost

Pri uporabi UI mora študent upoštevati načela novinarske etike in akademske integritete. Študent je v celoti odgovoren za izvirnost, točnost, celovitost in etičnost prispevka ne glede na stopnjo uporabe UI pri njegovi pripravi. Ko izvajalec pedagoškega procesa z namenom doseganja ciljev predmeta določi stopnjo uporabe umetne inteligence ali je ne dovoli, mora to študent spoštovati. Študent pri pripravi prispevka ne sme namerno uporabljati UI za ustvarjanje zavajajočih in neresničnih vsebin, da bi z njimi ustvarjal vtis resničnosti.

3. člen: izvirnost in samostojnost

Novinarski prispevek mora temeljiti na študentovem lastnem aktivnem zbiranju, selekciji in interpretaciji podatkov in informacij ter samostojnem upovedovanju. Študent lahko UI uporablja zgolj kot podporo v teh procesih, če izvajalec pedagoškega procesa ne določi drugače.

4. člen: točnost in preverljivost

Uporaba UI ne sme biti edini način zbiranja in preverjanja informacij in podatkov. Študent mora vse informacije in podatke, ki jih pridobi s pomočjo UI, samostojno preveriti še z verodostojnimi, neodvisnimi in preverljivimi viri. Študent mora biti pri uporabi UI posebej pozoren na možnost halucinacij, pristranskosti modelov ter netočnost generiranih informacij in zastarelost podatkov. Pri preverjanju zbranih informacij, podob ali zvoka s pomočjo UI mora študent navesti uporabljena orodja, pojasniti metode preverjanja in predstaviti njihove omejitve.

5. člen: celovitost

Študent mora v novinarskem prispevku posebno pozornost posvetiti širšemu družbenemu kontekstu, obravnavati vse javno pomembne vidike, akterje in glasove ter upoštevati ozadja, ki so ključna za razumevanje prispevka. UI lahko kompleksne teme namreč obravnava in predstavlja pristransko, stereotipno in poenostavljeno. Pri uporabi UI za analizo in vizualizacijo podatkov mora študent preveriti točnost vhodnih podatkov, zanesljivost analiz in upoštevati omejitve UI modelov.

6. člen: varstvo osebnih podatkov, zasebnosti in dostojanstva

Študent pri uporabi UI v sistem ne sme vnašati osebnih podatkov ali zaupnih informacij sogovornikov ali drugih subjektov novinarskega dela, saj bi nedopustno posegel v njihovo zasebnost ali škodoval njihovem dostojanstvu. To velja tudi za osebne podatke in zaupne informacije študenta, ki prispevek pripravlja.

7. člen: zaupni dokumenti in avtorske pravice

Študent pri uporabi UI v sistem ne sme vnašati zaupnih dokumentov ali drugih vsebin, ki so varovane s pravili o zaupnosti. Prav tako ne sme vnašati avtorskih del ali njihovih delov, če nima ustreznih pravic. Pri uporabi UI mora spoštovati avtorsko zakonodajo, licenčne pogoje in preprečiti nepooblaščen razširjanje ali reproduciranje zaščitenih vsebin.

8. člen: akademska in novinarska integriteta

Uporaba UI ne sme ogroziti akademske in novinarske integritete študenta ter spoštovanja pravic in dostojanstva vseh, ki jih priprava novinarskega prispevka zadeva. Prispevek mora izkazovati študentovo lastno angažiranost, kritično mišljenje in presojo, samostojnost ter spoštovanje novinarskih norm, vrednot in odgovornosti. Odvisnost od UI, ki odraža pasivnost, nekritičnost, nesamostojnost, malomarnost in neodgovornost, ter prikrivanje uporabe UI predstavljata kršitev integritete.

9. člen: izvajanje smernic

Izvajalci pedagoškega procesa lahko določijo podrobna pravila o oblikah in načinih uporabe UI glede na cilje posameznega predmeta. Če študent pri pripravi prispevka ne sledi smernicam in podrobnim pravilom o uporabi UI, ki jih določijo izvajalci, mora prispevek popraviti, dopolniti ali pripraviti na novo, v primeru kršitve disciplinske odgovornosti pa to nosilec predmeta prijavi Disciplinski komisiji prve stopnje na UL FDV.

¹ V smernicah se pri poimenovanju oseb uporabljajo moške slovnične oblike, ki veljajo enakovredno za vse spole. Pri pripravi tega dokumenta je bilo uporabljeno orodje umetne inteligence ChatGPT 5, in sicer za podporo pri strukturiranju besedila ter oblikovanju osnutkov nekaterih delov. Vsa generirana vsebina je bila v celoti jezikovno pregledana, kritično ocenjena, vsebinsko dopolnjena ter redigirana, tako da končno besedilo v celoti odraža strokovno presojo in avtorsko odgovornost.